

A hetvenéves Budapest

Az 1943. esztendő Budapest hetvenéves jubileumát hozza. A jubileumi esztendőre a kultúrában olyan magasra emelkedett budapesti közönségnek ismernie kell a három városból egy várossá lett Budapest történetének azt a részét, amely az egyesítési törekvésekre vonatkozik. A MAGYAR FŐVÁROS igyekszik „A hetvenéves Budapest” címmel rövid foglatban sorozatba tömöríteni az érdekes és megismerésre méltó történelmi adatokat.

XX.

A három város sürgeti az egyesülést

Csaknem teljes, egész esztendő kellett még, amíg a parlament megkezdte a javaslat érdemleges tárgyalását. Az egy év sok memorandumot, bizottsági üléseket szült, amelyek közül csak az érdekesebbeket említjük. Mindenekelőtt az óbudai koronauradalom tette meg előterjesztéseit a maga érdekeltsege tekintetében. Ezekre természetesen Óbuda „mezőváros” is válaszolt és kimutatta, hogy azok a jövedelmek, amelyek a m. kir. kincstárt Óbudán földesúri jognál fogva mint „királyi haszonvételek” megilletik, összesen 19.963 frt 90 kr-t tesznek ki.

Ezután Gerlóczy Károly tanácsnok állította össze azokat a pontokat, amelyekre Buda-Pest-Óbuda városok egyesítése ügyében világos, kimerítő választ kell adni. Gerlóczy maga állapítja meg, hogy kezdő pontjaiban „oly nagy halmaza foglaltatik a tanácskozási anyagnak, hogy annak letárgyalása az egyesítés ügyében eddig is felszínre vergődött különböző, egymástól lényegesen eltérő nézetek mellett előreláthatólag hosszabb időt, talán egy-két évet fogna igénybevenni”.

Óbuda azonban máris jelentkezik annak a tizenkét tagú bizottságnak kiküldésével, amely a három város közös megbeszéléseiben részt fog venni. A bizottság elnöke Prochaska András városbíró, jegyzője pedig Harrer Pál.

1872 jan. 10. és 11-ikén összeül az a vegyes bizottmány, amely a három város egyesítését előkészíti. Az ülést a pesti városházán tartották meg, s elnökül egyhangúlag Széher Mihályt, Pestváros egyik kiküldöttjét, jegyzőül Havas Pál pestvárosi tanácsjegyzőt választották meg. Az ülés jegyzőkönyve szerint az együttes bizottmány megállapította, hogy „az egyesülés erkölcsi, szintűgy,

mint anyagi közös izmosodást ígér biztos alapon”. Mégsem nyultak a megoldáshoz minden aggodalom nélkül. A szülői házhoz, a család tűzhelyéhez való ragaszkodás, a „századokon át lefolyt multhoz való kegyeletes érzület” mind olyan, amivel számolni kell. „Egy középút megkísértésének szüksége lépett eszerint előtérbe”. Azt kívánták, hogy a törvény az egyesítést ne csak elvben mondja ki, hanem léptessék azt érvénybe a lehetőségnek legvégső határáig. A bizottmány szükségesnek véli átmeneti intézkedések alkalmazását, amelyek csak erősítik az egyesítés érdekében eddig történt lépéseket.

A legfőbb elintézendő kérdéseket három pontban foglalták össze. Ezek: 1. Ó-Budának a fővárosokkal való egyesítése azonnal lehetséges, mihelyt a földesúri és hűbéri viszonyok megszűntek. Az óbudai királyi kisebb haszonvételek egyszerűen átengedendők a fővárosnak. 2. A három város külön vagyon-kezeléséről az egyesítés után szó sem lehet. 3. Ha az összes függő kérdéseket az egyesítés előtt akarnák megoldani, akkor a tényleges egyesülés igen nagy késést szenvedne. A bizottmány tehát „azt hiszi, hogy sokkal inkább elősegítenék a valóságos fictitius egyesítés azáltal, ha tekintet nélkül ezen függő kérdésekre, az egyesült főváros törvényhatósága mindjárt megalakulna, s mindaddig, míg a különböző kérdéses már ezen együttes testület által tisztáztatnának s egyenlősíttetnének, csekélyebb körű s legrövidebb ideig tartó átmenet alkalmaztatnék”.

A jegyzőkönyvet Széher Mihály elnök, Gerlóczy Károly pesti, Országgh Sándor dr. budai, Vég János óbudai bizottsági tag és Havas Pál jegyző írták alá.

XXI.

Jókaiék véleménye

Külön, a képviselőházhoz intézett kérvénnyel szólott bele a vitába a pesti szabadelvű ellenzék. A kérvényt nem kisebb tekintély írta alá, mint Jókai Mór elnök és mint jegyző Törs Kálmán, a nagynevű újságíró és egyben országgyűlési képviselő. A párt hazafias kötelességének érzi, hogy az egyesítéshez segédkezet nyújtson. Hangsúlyozzák azonban, hogy „az egyesítés valóságos s oly teljes legyen, hogy megfeleljen egy országos fővároshoz kötött minden várakozásnak”. Meggyőződésük szerint az egyesítést meg kell előznie az egyesítendő városok vagyonának közössé tételének, mert éppen ebben áll az egyesítés lényege. De akkor még mindig vannak akadályok, amelyeknek elhárítása érdekében terjesszen elő a kormány törvényjavaslatot a Lánchíd privilégiumainak eltörlésére, a Lánchíd vámjának megszüntetésére vagy mérséklésére és a közlekedési eszközök szaporítására vonatkozóan.

Jókaiék — mint mások is — a legnagyobb megdöbbenéssel fogadják a virilis szavazatok intézményét. Ez az intézmény — írják — „a fővárosnak magasabb értelmi fokát teljesen ignorálja s így ez intézmény felállításába mi soha bele nyugodni nem fognánk”. Kívánják a legszelebb alakra fektetett választást, amely szerint minden hűszéves, egy év óta a városok valamelyikében lakó polgárnak szavazójoga legyen, ha írni-olvasni

tud. A főispáni intézményt „mint felesleges és hasznavehetetlen instituciót” mellőzni kéri. A főváros élére polgármestert állítsanak.

Ugyancsak 1872 januárjában Szentkirályi Mór és még kétezer pesti polgár aláírásával kérvény érkezett a képviselőházhoz. Ezek úgy érzik, hogy a közgyűlések határozatai után nekik is, akiket legközelebről érdekel a meghozandó törvénynek áldása és terhe, joguk van a nyilatkozásra, amit nem tartanak véteknél, hanem inkább kötelességnek. Ez a kétezer polgár úgy véli, hogy az országos rendőrség felállításával „a városok hatóságán új csonkítást tesznek, másrészt a törvény mindazon intézményeket fenntartja, amelyek által a városok jogai legalább sajtáságos viszonyainkat tekintve, szükségesen túl, sőt károsan korlátoztatnak”. Elvetendőnek tartják a főispánságot, a virilis szavazatot és az összes tisztviselők közgyűlési szavazatjogát.

özv. Soos Zoltánné

szücsmeser. — Bundák előkészítése és megóvása elsörendü anyagból és kivitelben.

VIII., József u. 89. Tel.: 143-546.